

Kaukomailta kotikatuun

Valurautaisten kansistojen valmistus, ostot, ja eettisyys

FINNWATCH 3/2009

SISÄLTÖ

Tiivistelmä	4
Menetelmät	5
Esipuhe	6
Kaukomailta kotikatuun.	8
Kansien alkuperä	18
Kunnat ostajina	22
Lopuksi.	24
Liitteet	27

© FinnWatch

Aineiston käyttöä suositellaan, mutta lähde on mainittava. Raportti löytyy myös FinnWatchin verkkosivuilta pdf-muodossa.

Raportin julkaisupvm: 19.8.2009

Kirjoittajat: Eeva Simola ja Jon Ewing

Työryhmä: kirjoittajat, Päivi Pöyhönen, Outi Moilala ja Kristoffer Wilén

Intian-osuus kuvineen: Jon Ewing

Suomennos: Merja Paajanen, Käännöspalvelu Konteksti

Tuottaja: Eeva Simola

Ulkoasun suunnittelu: Petri Clusius, Amfibi Ky

Kansikuva: Eeva Simola

FinnWatch saa varoja ulkoasiainministeriön kehityspoliittisen viestinnän tiedotustuen määrärahoista.

Tätä raporttiprojektia ovat tukeneet myös Porin kaupunki, Julkisten ja hyvinvointialojen liitto ja Metalliliitto.

– *Kiitos kaikille tukijoillemme!*

TIIVISTELMÄ

Suomalaiset kaupungit ja niiden vesilaitokset ostavat vuosittain tonnikaupalla katukansistoja. Huomattava osa niistä on valmistettu Suomen ulkopuolella oloissa, joista ei ole toistaiseksi yleiskuvaa. Kansistoja valetaan Suomen markkinoille lähellä ja kaukana; EU-maissa kuten Suomessa ja Ranskassa, Puolassa; mutta myös Venäjällä, Valko-Venäjällä, Intiassa, Kiinassa... Kansistojen tekijät ja valimoiden olot kiinnostavat FinnWatchia. Julkaisumme on pilottiraportti aiheesta. Se on myös jatkoa aiemmille raporteillemme julkisista hankinnoista.

Kunnat hankkivat osan kansistoista itse niiden maahantuojilta. Osa tulee kaivopakettien mukana muovikaivojen valmistajilta, jotka ovat käyttäneet maahantuojia tai tuoneet kannet maahan. Osa päätyy katuihin urakoitsijoiden kautta.

FinnWatch kysyi kunnilta eri puolella Suomea, mistä ne kansistonsa hankkivat, mitä kriteereitä (hinta/laatu/toimitusvarmuus/sertifikaatit/eettisyys) ne käyttävät tavarantoimittajia valitessaan ja mahdollisen tarjouskilvan ratkaisuun. Edelleen kysyttiin, riittääkö toimittajan sana sertifikaateista vai pyydetäänkö siitä mustaa valkoisella. Kysyttiin myös, varmistavatko kunnat, mikä ja kenen myöntämä sertifikaatti milloinkin on kyseessä.

Kilpailu maahantuojien kesken on kovaa, minkä FinnWatch sai huomata katukansiprojektinsa aikana. Maahantuojien mukaan myös kilpa vientiluvan saaneiden valimoiden välillä Intiassa on kovaa. Viime syksynä alkanut puhe romuteräksen laatukriteereistä, tarkastuksen puutteesta ja säteilystä jatkui vuonna 2009, mikä sai Intian pelkäämään EU:n protektionistisia toimia sikäläisiä tuotteita kohtaan. Protektionismin pelko tuntui myös eräiden yritysten reaktioissa FinnWatchin hankkeeseen.

Länsi-Bengalissa Intiassa vientivalimoita keskitetään Kolkatan joentakaisen naapurin Howrahin alueelle, kun taas takapihavalimoita kuolee alan hiipuesssa ja menettäessä osuuksia kiinalaisille. Loppuja valimoita ajetaan sisämaahan – sinne, mistä valimoiden prekariaatti on tullut töihin. Howrahin ja Kolkatan ulkopuolella valimoalan minimipalkat ovat alemmat kuin osavaltion pääkaupunkiseudulla.

Näyttää uhkaavasti siltä, että pyrkimys perustaa erityistuotantoalue Howrahiin ja säilyttää siellä vain vientivalimot tukee prekariaatin säilymistä prekariaattina, mutta vain lähempänä perheitään.

Muualta saatujen kokemusten perusteella työehtojen ja -olojen seuranta erityistuotantoalueella voi olla riippumattomille ulkopuolisille tahoille nykyistään vaikeampaa.

Intiassa kansistojen myyntihinnat ovat kolmannes tai puolet tšekäläisistä. Kansien painon vuoksi laivarahti maksaa, mutta kun 46 lakisääteisen työpäivän edestä kuukaudessa puurtavat työmiehet ansaitsevat seitsemällä 12-tuntisella työpäivällä saman kuin suomalaiset valurit tunnissa, niin valimo- ja maahantuojayritykset hyötyvät. Ja kunnat samoin.

Taloustutkimuksella teetetyssä kyselyssä mukaan enemmistö suomalaisista odottaa, että verovaroin ostetaan vain reilusti tuotettuja tuotteita. Kuntien virkamiehet ovat vastuussa verovarojen säästeliäästä käytöstä. Osa heistä kumminkin kokee olevansa puun ja kuoren välissä: virkamiehen tulee toimia säästeliäästi, mutta jotkut heistä haluaisivat toimia myös vastuullisesti, tietää kansistojen alkuperästä ja tuotantotavasta eivätkä ostaa vain halvinta lujusvaatimukset täyttävää tavaraa toimittajalta, jolla ei ole verorästejä. Osa heistä voi itse sisällyttää kriteereihin muitakin tekijöitä kuin hinnan tai laadun ”kokonaistaloudellisuuden” puitteissa. Osalla tuota päätösvaltaa ei ole. Pallo on valtuustoilla.

On syytä miettiä, miten tarjouspyyntöjen laatijoille saadaan ylipäätään ja riittävä ohjeistus siitä,

- *miten eettiset ja vastuullisuusehdot tai vaatimukset voidaan esittää*
- *miten niiden noudattaminen tulee osoittaa, vaaditaanko siitä asiakirjakopiot vai riittääkö tavarantoimittajan sana*
- *miten asiakirjojen ja sertifikaattien oikeellisuus varmistetaan ja kenen tehtävä se on*

– Kaupunkien/hankintayhtymien/vesilaitosten tulee osaltaan varmistaa, että työturvallisuus ja työehdot kuten palkkaus ja työaika ovat kunnossa kansistoja tuottavissa valimoissa.

– Valimoiden on mieluummin rekrytoitava kausityömiehet suoraan ja varmistettava heille säällinen työ ja reilu palkka ja vuokratyövoiman syrjimätön kohtelu. Samaa odotetaan työvoimavuokrausfirmoilta.

– Viranomaisten vastuulla on valvoa, että lakeja noudatetaan.

MENETELMÄT

Raporttiosuus keskittyy intialaisiin valimoihin, sillä suuri osa Suomeen ja muihinkin maihin tuotavista katukansistoista on sieltä peräisin.

Yhteystiedot kahden Suomeen kansistoja myyvän yrityksen, Fixmartin ja Saint-Gobain Pipe Systemsin (SGPS), länsibengalilaisista tavarantoimittajista (A, B, C ja D) saatiin yrityksiltä itseltään. Hankkeestamme kertoen ja yrityskäyntejämme edistääkseen Fixmart otti yhteyttä toimittajiinsa A:han ja D:hen, SGPS puolestaan B:hen ja C:hen. Intialaisyriyten nimiä emme julkaise kuten emme julkaisseet kiinalaisten katukiviyriytenkään nimiä.

Valimoihin oltiin FinnWatchista yhteydessä puhelimitse ja sähköpostilla Suomesta ja Kolkatasta. A:n johdon kanssa päästiin puhumaan lyhyesti, mutta se ei vastannut suoraan useimpiin kysymyksiin eikä tehdaskäyntiä tullutkaan vaikka se oli puhelimitse yrityksen ehdoin järjestymässä. B:n johto ei vastannut yhteenkään kysymykseen suoraan ja kieltäytyi päästämästä valimokäynnille. C:n johtaja lupasi vastata kirjallisesti kysymyksiin, muttei koskaan vastannut eikä antanut valimon tarkkaa osoitetta FinnWatchin edustajalle. D:n johto ei suostunut tapaamaan FinnWatchia.

Tiedot valimoiden työoloista ja työnteon ehdoista perustuvat siis valimojen A, B ja D työntekijöiden haastatteluihin, valimon A johdon tapaamiseen, ja muihin haastatteluihin. Keneltä eri tiedot on saatu, selviää reportaasin viitteistä.

Intiassa yli 20 haastattelua tehtiin 10.–22.11.2008. Kolmen valimon työmiehiä ja työntekijöitä haastateltiin henkilökohtaisesti tai pienissä ryhmissä. Johto ei ollut etukäteen tietoinen haastattelujen ajankohdista eikä niihin ollut lupaa. Tutkija odotti yleensä jonkin matkan päässä tehtaan portilta ja puhui työntekijöiden kanssa näiden saapuessa töihin ja lähtiessä sieltä pois. Lisäksi työntekijöiden kanssa järjestettiin tapaamisia lounasaikaan tai työajan jälkeen.

Suomessa maahantuojiin ja muihin yrityksiin oltiin yhteydessä puhelimitse ja tarvittaessa myös sähköpostitse. Kuntien hankintoja selvitettiin puhelimitse. Lisäksi käytiin läpi tarjousasiakirjoja.

Asian kannalta keskeisillä yrityksillä on ollut mahdollisuus kommentoida tuloksia FinnWatchille relevanteilta osin.

ESIPUHE

Kävelystä katse maahan luotuna on yksi hyöty: kiinnittää huomion sellaiseen, mitä ei muuten tiedostaisikaan, vaikka päälle astuu – ellei sitten jää kengänkorostaan kiinni tai muuten kompastu siihen. Kaduissa ja niiden reunoilla on pyöreitä ja nelikulmaisia valurautaisia kansia aika tiheään. Mallisuunnittelijoiden, muotintekijöiden ja valurien kunniaksi katukansilla on omat bongarinsa yhdistyksineen. Kansista on tehty kuvakirjoja, ja Italiaan on niille perustettu yksityinen museokin.^I

Kun katukansistoja tarkastellaan syvemmin, saadaan selville, että niitä käytetään niin sadeveden kita- ja hulekaivoissa, sadevesi- ja viemäriputkien tarkistusluukkujen kansissa kuin puhelin- ja sähkökaapelilinjojen tarkastusputkien kansissakin. Valaen on tehty myös katuistutusten puunsuojaritilät.

Kuka kaduissamme olevat kansistot on tehnyt? Missä ja millaisissa oloissa? Mitä kautta ne päätyvät katuun?

Vesi- ja viemäri-infrastruktuuri ja katuverkot ja niiden kunnossapito samoin kuin katurakentaminen kuuluvat kunnille. Kyse on siis julkisista hankinnoista.

Suomalaiset kunnat hankkivat tavaroita ja palveluita 12 miljardilla eurolla joka vuosi. Kehityksistä ne hankkivat esimerkiksi katukansia ja -kiviä, tekstiileitä ja elintarvikkeita. Suomalaisista 84 prosenttia ei halua kuntiin ostettavan julkisilla varoilla sellaisia tuotteita, joiden tuotannossa on voitu loukata työntekijöiden oikeuksia. Tällaiseen tulokseen tultiin syksyllä 2008 Taloustutkimuksella teetetyssä mielipidetutkimuksessa.^{II} Vuonna 2007 voimaan astunut hankintalaki mahdollistaa erilaisten sosiaalisten ja ympäristökriteerien esittämisen tarjouspyynnöissä, mutta niitä on esitetty toistaiseksi vähän. Suomi on ratifoinut ILO:n keskeisimmät työelämää koskevat sopimukset, joita tulisi Äänestä kunta reiluksi -kampanjan järjestöjen mukaan kunnioittaa myös kuntahankinnoissa.

Suomessa valimotuotanto on siirtynyt kansista ja vastaavista lähinnä monimutkaisempiin teollisuusvaluihin. Siirtymään ovat osaltaan vaikuttaneet vaadittavan teknologian matala taso, verrattain väljät laatuvaatimukset ja työvoima- ja tuotantokustannukset.^{III}

Enää yksi valimo tekee katukansia Suomessa, mutta sekin vain osan 40 prosentin markkinaosuudestaan. Ulkomaiset tuontikansistot hankitaan maahantuojilta. He teettävät kansia eri maissa, enimmäkseen Intiassa ja Kiinassa.

Hyvin tarkkaa kuvaa kansistojen maahantuonnista on vaikea muodostaa, kun tullinimikkeet ovat niin suurpiirteisiä. Erään arvion mukaan kansistovalujen myynnin arvo Suomessa olisi noin 15 miljoonaa euroa vuodessa.

FinnWatch kyseli valimoiden yhteystietoja eri maahantuojilta, ja päätti kyselyjen perusteella perehtyä esimerkinomaisesti tuotantoon Intiassa, koska sieltä tuodaan eniten kansistoja. Pyrimme kahden maahantuojan käyttämiin neljään valimoon. Näistä tietoja saatiin kolmesta, mutta vain portin ulkopuolelta.

FinnWatch kysyi lisäksi eri kunnilta, mistä niiden käyttämät kannet ovat peräisin ja mitä tuottajilta ja välikäsiltä edellytetään. Listat yrityksistä ja kunnista liitteissä.

Tarkoituksemme ei ole viedä leipää kenenkään suusta, vaan lisätä tietoa ja keskustelua julkisista hankinnoista ehtoineen ja tukea valurien elämän myönteistä kehitystä Howrahissa. Selvitys on jatkoa FinnWatchin julkisia hankintoja koskeville selvityksille ”Ostoksilla verovaroin” ja ”Pölyä ja pakerrusta”. FinnWatch ei myöskään kampanjoi protektionismin puolesta, vaan korostaa kansainvälisiä YK- ja ILO-sopimuksia ja niiden ja eri lakien kirjaimen noudattamista myös kuntien hankinnoissa.

I www.manholemuseum.it

II Äänestä kunta reiluksi -kampanjan tilaustutkimus. Tiedote 15.10.2008. Tilaajina Kepa, Repu ja Reilun kaupan edistämisyhdistys.

III Professori Tuomo Tiainen, Tampereen teknillinen korkeakoulu.

Valimon pihalla Intiassa lojuvasta rautakasasta käy kivinen tie suomalaisen katuun:

TULOKSET LYHYESTI

Työajat:

- Valimo A: työaika klo 8–20, 7 päivää viikossa
- Valimo B: työaika 12 tuntia, 6 päivää viikossa
- Valimo C: ei saatu edes sijaintia
- Valimo D: ei tietoa

Palkat:

- Alle minimin, kun ottaa huomioon yliptkät työajat
- Valimo A: 3200 rupiaa* (51,5 euroa) kuussa eli reilut 100 rupiaa (1,6 euroa) päivässä
- Valimo B: 75–100 rupiaa päivässä

Työsopimukset:

- Ei kirjallisia

Työvoima:

- Vuokratyövoimaa naapuriseudulta tai –osavaltiosta
- Työvoimavuokrausfirma ottaa noin kolmanneksen palkasta valimoissa A, B, D

Työsuojelu:

- Useimmilla työmiehillä on yllään pitkä puuvillainen lannevaate *dhot*, ei paitaa, ei kenkiä. Suojaimia ei tarjota, ei vaadita käyttämään, eivätkä työntekijät tiedä mikä on lain mukaan työnantajan velvollisuus.
- Valimo B: ei suojavarusteita, paljain jaloin, paidatta
- Valimo B: Jos työmies pyytää suojavarusteita perusteena työn kokeminen vaaralliseksi, uha- taan erottamisella.
- Valimo D: työtaturmakulut periaatteessa korvataan, mutta työntekijän mukaan viiveellä vaikka pitäisi korvata välittömästi.
- Kun ei ole kirjallisia työsopimuksia, ei saa osavaltiolta terveydenhoitoa eikä vakuutusta.

Ateriat:

- Valimo A: ateriat maksavat kolmanneksen palkasta, 1200 rupiaa kuussa

Majoitus:

- Valimo A: yhteismajoitusta valimon muurin takana
- Valimo B: vuokratyövoimaa välittävä yritys järjestää vajamaisen yhteismajoituksen ja vähentää vuokran palkasta

Ammatillinen järjestäytyminen:

- A:n työntekijät sanoivat etteivät saa järjestäytyä. Valimo A: ”ei estä mitenkään järjestäytymistä”

Muuta

- Valimo A: työntekijöitä kielletty puhumasta työoloista ulkopuolisille

* 1 euro keskimäärin 62,14 rupiaa marraskuussa 2008

KAUKOMAILTA KOTIKATUUN

Howrahin kaupunki ja saman niminen alue sijaitsevat Gangesin sivujoen Hooghlyn länsirannalla. Sitä vastapäätä on Kolkata, Länsi-Bengalin osavaltion pääkaupunki. Howrah on melkoinen valimokeskitys: siellä toimii tuhansia valimoita, joissa valmistetaan muun muassa valurautaisia katukansistoja. Niitä myös suomalaiset kunnat ostavat halukkaasti välikäsien kautta hyödyntäen siten osavaltion halpaa työvoimaa. Niistä työehdoista ja -oloista, joissa työntekijät raatavat, ei kuitenkaan juuri tiedetä.

Tässä reportaasissa, joka perustuu yli 20 haastatteluun työntekijöiden, valimoiden omistajien ja kauppayhdistysten kanssa, keskitytään katukansistoja valmistavien valimoiden työoloihin ja työntekijöiden työterveyteen. Raportissa käsitellään laajemmin kolmea paikallista valimoa, joilla on vientilupa, ja sivutaan yhtä.

Tietyt suomalaiset maahantuontifirmat, Fixmart, SGPS ja Ulefos NV ovat hankkineet valurautaisia katukansistoja näistä valimoista. Yritykset vaihtelevat kooltaan. Yhdellä on muutamia valimoita, joiden ulkomaanviennin arvo vastasi jo 2000-luvun puolivälissä noin 50:tä miljoonaa dollaria. Muut ovat alan perheyhtiöitä tai kauppuhuoneita, jotka välittävät hyvinkin erilaisia tuotteita.

Howrahin valimoissa valmistetaan katukansistoja kunnille kaikkialla maailmassa. Valmistuskustannukset voivat jäädä kolmannekseen tai puoleen siitä, mitä ne ovat Suomessa, koska Intiassa on tarjolla runsaasti edullista työvoimaa.

PALKAKSI JÄÄ KOLMANNES PALKASTA

Yleisesti ottaen työntekijöitä sorretaan Howrahissa järjestelmällisesti, koska heille on tärkeintä tienata rahaa perheidensä elättämiseksi ja he elävät maassa, jossa työvoimaa on paljon ja se on halpaa.¹

Ongelmallista tilannetta on pahentanut entisestään valimonomistajien päätös käyttää värvättyä tilapäistä työvoimaa, jolla ei ole lainkaan ammattitaitoa. Howrahissa jopa 80 prosenttia kaikista valimotyöläisistä on paperitonta tilapäistyövoimaa, jonka pesti on kausiluontoinen ja kestää kahdesta kolmeen kuukautta. Monet tilapäisistä työmiehistä laitetaan kaikkein vaarallisimpiin ja raskaimpiin töihin kuten panostamaan uuneja tai muottivaluun ja muottien tyhjennykseen. Kyseiset työntekijät eivät ole suorassa työsuhteessa valimoon. He ovat välittäjien työllistämiä, joten valimoiden omistajien on halutessaan helpompaa välttää lainmukainen vastuu työntekijöiden työehdoista. Valimoiden omistajat väittävätkin, että palkka, työterveysedut, eläkkeet, oikeus järjestäytyä ja työaika ovat lain mukaan välittäjien vastuulla, Ujjaini Halim valimotyöläisten auttamiseen keskittyvästä järjestöstä sanoo.²

Kuun lopussa työntekijöiden palkka annetaan välittäjille, jotka yleensä ottavat itselleen jopa kolmanneksen työntekijän palkasta palkkiona tälle löytämästään työstä. Valimonomistajien ja vientiyhdistyksen mukaan vuokratyövoima alentaa toimintakustannuksia teollisuudenalalla, joka joutuu ponnistelemaan pystyäkseen kilpailemaan Kiinan ja muiden kehittyvien talouksien vielä halvemmän työvoiman ja toimintakustannusten kanssa.³ Tällainen asenne ja kova kilpailu alan sisällä vaikeuttavat todellista vuoropuhelua tavoista, joilla työntekijöiden oloja voitaisiin parantaa.⁴

Sesongin päätyttyä, tai kun yrityksellä on tavallista vähemmän tilauksia, värvätty työvoima erotetaan ja heidän käsketään palata kotiin naapuriosavaltioon tai -seudulle. Monet heistä ovat omatarvelijelijöitä, jotka kasvattavat pientiloillaan vähän ruokakasveja yrittäen näin täydentää toimeentuloaan ja vaatimattomasta palkastaan perheilleen lähettämäänsä osaa. Kun työmies palaa kotiin, perheet jäävät usein ilman ulkopuolisia tuloja. Siksi miehet etsivät uutta työtä, johon ei vaadita papereita, jotta saisivat taas rahapalkkaa. Paperittomat työntekijät eivät ole järjestäytyneet ammattiyhdistyksiin, joten he ovat täysin valimonomistajan armoilla työnsä ja erottamisensa suhteen.⁵

NELJÄ VALIMOA INTIASTA

FinnWatch sai suomalaisilta maahantuojilta yhteensä neljän eri valimon yhteystiedot Intiassa. Sieltä tuodaan Suomeen suhteellisen paljon kansistoja, joten ensimmäinen selvitys lajissaan päätettiin resurssisyistä rajata Intiaan, vaikka yhteystietoja Kiinaan ja Valko-Venäjällekin saatiin. Liiketalaisuuden vuoksi FinnWatch ei julkaise intialaisten valimoiden nimiä, vaan käyttää niistä kirjaimia A, B, C ja D.

Valimo A:n edusta.

Yritys A on Intian suurimpia ja vanhimpia valimoalan yrityksiä, ja sen pääkonttori sijaitsee Kolkatassa. Perheen yritysryppäeseen kuuluu muitakin toimialoja. A:lla on muutamia suurehkoja valimoita eri puolilla Intiaa. Joku niistä on rakennettu uudenaikaiseksi, joku modernisoitu. A:n valimojen liikevaihto vuonna 2003 oli 50 miljoonaa dollaria ja työntekijöitä 1 500. Sen vientimaita ovat Suomen lisäksi mm. Yhdysvallat ja Arabiemiraatit. Valimo A:n johto suostui keskustelemaan aiheesta yksityiskohtaisesti ja lupasi näyttää FinnWatchille Howrahin valimonsa, mutta lopetti myöhemmin

haastattelun lyhyeen ja perui valimokäynnin. A:lla on ollut ympäristö- ja laatujohtamisen sertifiikaatit, jotka sen oli määrä uusua keväällä 2009. Sen lisäksi se on antanut suomalaiselle asiakkaalleen kirjallisia vakuutuksia mm. sosiaalisen vastuun SA8000-sertifikaattia vastaavista työoloista ja paikallisen poliisitoimiston vakuutuksen, ettei lapsityövoimaa käytetä.

Valimo B:n edusta.

Yritys B tuottaa erilaisia valimo- ja muovituotteita. Sen vuotuinen tuotantokapasiteetti on noin 30 000 tonnia. Liikevaihto ei selvinnyt. Se on toiminut pitkään ja sen tuotteita viedään Suomen lisäksi eräisiin muihin EU-maihin sekä Yhdysvaltoihin, Kanadaan ja Lähi-itään. B:n johto puhui FinnWatchin tutkijan kanssa lyhyesti, muttei suostunut vastaamaan useimpiin kysymyksiin. Sillä on mm. ISO 9001:2001-ak-kreditointi Bureau Veritakselta ja lisäksi englantilainen Kitemark-laatusertifikaatti BSI. Yrityksellä on kupoli- ja induktiouunit.

Yritys C on perheyritys ja valimotuotteiden johtavia valmistajia. Se vie tuotteitaan eri mantereille ja myös eri EU-maihin. Henkilökuntaa on alle sata. Yrityksellä on ISO 9000 -sarjan laatusertifikaatit ja brittiläinen Kitemark-sertifikaatti. C:n johto lupasi vastata kaikkiin kysymyksiin kirjallisesti, mutta vastauksia ei koskaan saatu. Lisäksi C:n johto kieltäytyi antamasta valimonsa osoitetta, joten C:n käsittely jää tähän.

Valimo D:n edusta.

Yritys D on A:ta pienempi mutta vanhempi. Sen liikevaihdoksi ilmoitetaan noin 15 miljoonaa dollaria ja työntekijämääräksi 500. Sillä on kaksi valimoa, joiden kapasiteetti on yli 60 000 tonnia vuodessa. Valimotuotteita viedään Suomen lisäksi useisiin eri maihin ja eri mantereille. Yrityksellä on ollut ISO9002:1994-laatusertifikaatti, joka vanhentui joitakin vuosia sitten. Valimon johto ei suostunut tapamaan FinnWatchin edustajia. Työntekijöitä haastateltiin valimon ulkopuolella.

Rekisteröityjen työntekijöiden määrä valimossa säilyy yleensä muuttumattomana, koska he ovat usein järjestäytyneitä ja heillä on työlain suoja. Rekisteröimättömien työmiesten määrä sen sijaan vaihtelee valimon saamien tilausten määrästä riippuen.⁶ Yhdenkään haastatellun kausityöntekijän ei sallittu liittyä ammattiliittoon. Niinpä näiden työmiesten työajat olivat usein erittäin pitkät ja palkat poikkeuksetta hyvin matalat.

VIIKOT LÄPEENSÄ, KELLON YMPÄRI, EI MINIMIPALKKAA

Kukaan valimoiden omistajista ei päästänyt FinnWatchin edustajaa valimoonsa eikä antanut puhua työntekijöiden kanssa. Tämän kumminkin onnistui järjestää tapaamisia työntekijöiden kanssa valimoiden ulkopuolella tauoilla ja työpäivän jälkeen.

A:n valimossa, jossa monet työntekijät kertoivat johdon kieltäneen heitä puhumasta työoloista ulkopuolisille, paperittomat työntekijät sanoivat joutuvansa työskentelemään seitsemänä päivänä viikossa aamukahdeksasta iltakahdeksaan noin 3 200 rupian (51,5 euron) bruttokuukausipalkalla. Palkka alittaa valimoalalle Länsi-Bengalin osavaltiossa ja siellä vielä erikseen suurkaupungeille säädetyn minimipalkan, eikä se riitä työntekijän ja hänen perheensä elättämiseen. (kts. Laatikko).

Haastatellut työntekijät kertoivat myös, että heidän välittäjänsä sai kolmanneksen heidän bruttokuukausipalkastaan ja ettei kellään paperittomista työntekijöistä ollut kirjallista työsopimusta.⁷ Niinpä kukaan paperittomista työntekijöistä ei myöskään ollut oikeutettu osavaltion tarjoamiin terveydenhoitoon tai vakuutuksiin.

”Minulle ja useimmille meistä 3 200 rupiaa ei riitä elämiseen. Minulla on kolme tyttäretä. He, vaimoni ja molemmat vanhempani elävät palkkani varassa. Todennäköisesti emme selviytyisi, jos meillä ei olisi pientä maatilkkua, jolla viljelemme riisiä. Siitä on suurta apua”, kertoi 30-vuotias työmiehes.

Esimerkiksi valimo B:n toiminta on pitkälti riippuvaista paperittomista työntekijöistä, jotka tekevät tyypillisesti 12 tunnin työpäiviä kuusi päivää viikossa.⁸ Heille maksetaan 75–100 rupiaa (1,2–1,6 euroa) päivässä, jopa vähemmän kuin A:ssa maksetaan. Joillakin valimo B:n työläisillä on mahdollisuus vuokratyönantajansa järjestämään maksulliseen yhteismajoitukseen, joka sijaitsee noin 500 metrin päässä valimosta.⁹

”Asuntolat”, niin kuin työntekijät niitä kutsuvat, muistuttavat lähinnä olkikatkoisia kauppakojuja tai sementtisiä autotalleja, ja niissä asuu kussakin jopa kuusi työntekijää (ks. kuvat).

Valimo B:lle vuokratyöläisiä välittävä yritys on järjestänyt miehille majoituksen: Kuusi miestä valmistaa ruokansa, syö ja nukkuu betonilattialle levitettävillä huovilla samassa tilassa. Välittäjä vähentää vuokran miesten palkasta.

MINIMIPALKKA ON MÄÄRITELTY

Intian eri osavaltioiden työvoimahallinto on määritellyt päiväpalkkaminimit monille eri toimialoille, usein erikseen elinkustannuksiltaan kalliimmalle pääkaupungille ja muulle osavaltiolle.

(26.5.2009 euro oli 66,56 rupiaa.)

Taulukko. Päiväpalkkaminimit (rupiaa) rautavaliomille 1.12.08-31.5.2009 Kolkatan ja Howrahin alueella

Päiväpalkan saajan koulutus	Rupiaa	Euroa
Ammattitaidoton	132,46 (peruspalkka 80,23+52,23*)	1,99
Alempi koulutus	133,62 (81,39+52,23)	2,01
Koulutettu	136,69 (84,46+52,23)	2,05

* Elinkustannusindeksiin perustuva muuttuva kalleuspaikka- eli VDA-lisä, jonka osavaltion työministeriö tarkistaa kuuden kuukauden välein. (VDA=Variable Dearness Allowance)

Lähteet: Länsi-Bengalin osavaltion työministeriö, <http://www.paycheck.in/main/officialminimumwages/west-bengal>

Osavaltiotasoiset minimipalkat on säädetty 1 232 toimialalle, myös valimotyölle. Suurin osa, 94 prosenttia, Intian työvoimasta on järjestäytymätöntä ja toimii epävirallisella sektorilla tehdastyöläisinä, rakennustyömailla, maatyöläisinä ja maattomina.

Vuoden 1948 minimipalkkalainsäädännön tarkoitus on taata minimitoimeentulo ja estää raadanta nälkäpalkalla. Syyskuussa 2007 kansallinen minimipalkka korotettiin 80 rupiaan päivässä. Lain mukaan vastaavan ministeriön on asetettava minimipalkat ja tarkistettava niitä vähintään viiden vuoden välein.^{IV}

Minimipalkkalaki perustuu Intian perustuslain 43. artiklaan, jonka mukaan ”valtion on pyrittävä varmistamaan sopivalla lainsäädännöllä tai taloudellisella järjestelyllä tai jollain muulla tavalla, että kaikki maa-, teollisuus- ja muut työläiset saavat kunnon palkan, joka turvaa heille kohtuullisen elintason ja mahdollisuuden nauttia vapaa-ajasta ja yhteiskunnallisesta ja kulttuurielämästä.”^V

Intian parlamentissa on 2000-luvulla hyväksytty kaksi lakiuudistusta epävirallisella sektorilla työskentelevän enemmistön aseman parantamiseksi. Niistä laki kansallisesta maaseudun työllisyystakuusta (NREG) koskee kylien köyhiä ja alityöllistettyä väestöä. Kunkin kotitalouden aikuisjäsenillä on oikeus hakeutua kodin ulkopuoliseen työhön yhteensä 100 päiväksi vuodessa.

Näin pyritään tulonlisäykseen tai saamaan enemmän väestöä yli virallisesti määritellyn köyhyysrajan. Lain avulla toivotaan epävirallisen sektorin työläisten perustarpeiden tulevan tyydytetyiksi, kun he ansaitsevat vähintään minimipalkan.^{VI}

Valimoiden kausityömiehet ovat varmasti osa näitä ulkopuolisen työn hakijoita.

IV <http://www.paycheck.in/main/officialminimumwages>

V http://nceus.gov.in/Report_Bill_July_2007.htm, suomennos kirjoittajan

VI *Minimum Wages in India: Issues and Concerns*, kirj. Biju Varkkey ja Khushi Mehta, Indian Institute of Management -yliopistossa Ahmedabadissa. Professori Varkkey on henkilöstö- ja työehtosioiden asiantuntija, Khushi Mehta tutkija.

Näin matala palkkataso näyttäisi rikkovan kansainvälisten ihmisoikeuslakien mukaista oikeutta ruokaan, koska paperittomille työntekijöille ei makseta tarpeeksi, jotta he pystyisivät ruokkimaan itsensä ja perheensä. Kahdentoista tunnin työpäivä seitsemänä päivänä viikossa näyttäisi puolestaan olevan Intian työlainsäädännön vastainen. Normaali työviikko saa olla korkeintaan 48 tuntia viiden tai kuuden päivän aikana.¹⁰ Useita kansainvälisen työjärjestö ILO:n työelämän sopimuksia, mm. työaikaa ja viikkoleposopimusta rikotaan näissä valimoissa.

LANNEVAATE SUOJANA

Surkeiden elinolojen ja työtuntimäärään nähden pienen palkan päälle tulevat työturvallisuusongelmat. Intian tehdasturvallisuuslaki on vuodelta 1948 ja se koskee tilojen puhtautta, ilmanvaihtoa, jätteiden käsittelyä, ylityökorvauksia ja puhdasta juomavettä. Ainoa mainittu suojain ovat suojalasit.^{VII}

Kolmen valimon työntekijät kertoivat, ettei yksikään työnantaja vaatinut heitä käyttämään suodatimella varustettuja naamareita tai edes tarjonnut niitä heille. Työntekijöille ei annettu edes tavallisia kenkiä tai suojajalkineita. Käsineitä tai silmäsuojia ei vaadittu, eikä myöskään paitoja tai joissakin tapauksissa edes housuja. Työntekijät käyttivät perinteistä *dhotia*, löysää ja erittäin herkästi syttyvää puuvillaista lannevaatetta, joka kiedotaan vyötäisille pyyhkeen tapaan ja jota monet pitävät vaarallisena.

Valimonomistajilta kysyttiin, miksi he eivät hanki työntekijöilleen suojarusteita. He sanoivat työntekijöiden kieltäytyvän niiden käytöstä, vaikka heille sellaisia tarjottaisiin.

”Sinun täytyy muistaa, millainen kulttuuri Intiassa on. Nämä ihmiset ovat maalaisia, he eivät ole tottuneet käyttämään kenkiä tai paitoja työtä tehdessään. Vaikka pyytäisimmekin heitä käyttämään niitä, he kieltäytyisivät. Sama juttu suojarusteiden kanssa”, yksi B-valimon johtajista sanoi.¹¹

Kansalaisjärjestöt ja teollisuusyhdistykset olivat eri mieltä. Niiden mukaan työntekijät käyttäisivät kyllä tarpeellisia suojarusteita, jos työnantajat sitä vaatisivat tekemään turvallisuussyistä. Työntekijöiden haastattelut vahvistivat järjestöjen käsityksen.¹²

”Jos he pyytäisivät meitä käyttämään varusteita, tekisin niin, mutta he eivät koskaan ole pyytäneet”, totesi mies, joka työskentelee B-valimossa ilman työsopimusta.¹³

Omistajat jättävät usein huomiotta terveyden ja turvallisuuden vaarantavat olosuhteet, joita työntekijöiden on pakko sietää.

TYÖSUOJELUTARKASTUKSET EIVÄT TOIMI

Valtion työsuojelutarkastajien tulisi valvoa vähimmäisstandardien noudattamista. Monien heistä uskotaan kumminkin olevan korruptoituneita, ja omistajia varoitetaan usein etukäteen tarkastajien käynneistä.¹⁴ Kun omistajaa on varoitettu, valimon johto piilottaa yleensä paperittomat työntekijät tai jopa irtisanoo heidät. Joskus omistajat piilottavat jopa useita vakituisia työntekijöitä vähentäen näin valimon työntekijöiden määrää käynnin ajaksi. Omistajat käyttävät tätä taktiikkaa varmistaakseen, että heidän maksamansa veron määrä vastaa henkilökunnan määrää.¹⁵

Esimerkiksi työsuojelutarkastajien D:n valimoon tekemällä yllätyskäynnillä 14. marraskuuta 2008 eräs vakituinen työntekijä kertoi valimossa olevan 100 rekisteröityä työntekijää, kun taas toinen työntekijä sanoi heitä olevan 200. He olivat kuitenkin yhtä mieltä siitä, että vain viisi päivää ennen tarkastajien käyntiä vakituisia työntekijöitä oli ollut yli 250 ja paperittomia työntekijöitä 60.¹⁶

Haastateltaessa useita D:n työntekijöitä seuraavalla viikolla paperittomien työntekijöiden määrän kerrottiin jälleen nousseen suunnilleen samaan kuin se oli ennen tarkastajien käyntiä.¹⁷

”He pelaavat peliä verojen takia. Työntekijöiden määrä riippuu työsuojelutarkastajien käynneistä.

Ennen tarkastajien tuloa siivoamme valimon ja joskus rekisteröityjäkin työntekijöitä kielletään tule-
masta töihin”, eräs D-valimon työmies kertoi.¹⁸

SYÖPÄ, KEUHKOAHTAUMA JA TUBI UHKAAVAT

Valtion ylläpitämän Länsi-Bengalin alueellisen työterveyskeskuksen johtajan tohtori P.K. Gangopadhyayn mukaan työntekijöillä tulisi olla hengityssuojaimilla varustetut naamarit (kaasunaamareita vastaavat) suojaksi piidioksidia sisältävää pölyä vastaan, jota syntyy usein raudan valamiseen käytettävissä muoteissa. Tämä pöly voi aiheuttaa silikoosia. Se on sairaus, joka saattaa olla oireeton jopa 10–15 vuotta ja aiheuttaa myöhemmin jopa syöpää.¹⁹

”Valimoissa eri puolilla maata olemme nähneet, että työnantajat eivät halua maksaa suojavarusteista ja että työntekijät eivät ymmärrä näiden naamareiden tärkeyttä, joten he tarvitsevat koulutusta. Kirurgin maski ei ole riittävä. Suojaimen tulee olla ilmatiivis, ja siihen täytyy kuulua ilmansuodatin, sellainen, joka tavallisesti löytyy kaasunaamareista”, sanoi tohtori Gangopadhyay.²⁰

Työntekijät ovat vaarassa sairastua myös sellaisiin tauteihin, jotka liittyvät pitkittyneeseen altistukseen savulle, rikkidioksidille, vetyperoksidille ja grafitille. Näitä sairauksia ovat keuhkohtaumatauti, keuhkoputkentulehdus, astma ja tuberkuloosi.²¹

Joskus jollekin sattuu työtaturma. Valimoista vain yksi korvaa lääkärikulut. Moni työntekijä jättää menemättä lääkäriin, koska menettää rahaa, jos on pois töistä, ja koska vakuutusta ei ole. Kaikki haastatellut työntekijät olivat tätä mieltä. Paperittomat väliaikaiset työntekijät kokivat ehkä, että heihin kohdistui enemmän painostusta, mutta myös rekisteröidyt työntekijät sanoivat kokevansa, etteivät he voi ilmoittaa vammoista tai hakeutua ulkopuoliseen lääkäriin hoitoon.²² Selvityksen yrityksistä vain yksi tarjoutui korvaamaan työntekijöille näille tapaturmista aiheutuneet kulut. Useissa tapauksissa työntekijät valittivat, että yritys kumminkin viivytteli hoidon kustannusten hyvittämisessä.

”Kolme kuukautta sitten kävin lääkärissä pienen palovamman takia, jonka sain jalkaani työskenneltyäni lähellä uunia. Lasku oli 100 rupiaa. Minun täytyi maksaa heti 40 rupiaa, joka yrityksen olisi sääntöjen mukaan pitänyt maksaa heti takaisin. Toistaiseksi en kuitenkaan ole saanut rahoja, vaikka olen kysynyt asiasta ainakin neljä kertaa”, sanoi D-valimon vakituinen työntekijä, joka ei halunnut kertoa nimeään edes haastattelijoille, koska pelkäsi työnantajan rankaisevan häntä kostoksi siitä, että hän oli puhunut FinnWatchin tutkijan kanssa.²³

Työn riskialttiudesta ja ajoittaisesta vaarallisuudesta huolimatta monet työntekijät sanovat, etteivät pysty kieltäytymään työstä vaikka heistä tuntuisikin siltä, että se on liian vaarallista.

”Jos pyydämme suojavarusteita ja jos sanomme, että jokin työ on liian vaarallista, pomo sanoo: ’okei, älä tee sitä, mene kotiin – löydämme kyllä jonkun toisen tekemään työn”, B-valimon rekisteröity työntekijä kertoo.²⁴

VALURIT AJETAAN LOPPUUN

Alhainen verenpaine on myös yleinen terveysongelma kausityöläisillä, ja heitä hoitavien lääkärien mukaan syynä on puutteellinen ruokavalio:

”Monet kärsivät aliravitsemuksesta. He eivät tienaa tai heillä ei ole tarpeeksi rahaa monipuolisen ruokavalion ylläpitämiseen, joten heidän verenpaineensa laskee, he kärsivät usein huimauksesta ja heidät ajetaan työllä käytännössä kuoleman partaalle, sillä he käyttävät energiaa nopeammin kuin mitä he pystyvät täydentämään ravintoainevarastojaan”, sanoi työntekijöitä säännöllisesti kiertävällä terveysasemalla tapaava lääkäri M.N. Adhikari. Terveysasemaa pyörittää tohtori Halimin Kolkatassa sijaitseva omaehtoista työllistymistä ja tietoisuutta työehdoista edistävä Institute for Motivating Self-Employment (IMSE).

Monet työntekijöistä ovat järjestäneet asiat niin, että he maksavat ruokailusta tienvarsiravintoloissa etukäteen joko työnvälittäjien tai valimon kautta. Ateriat eivät ole halpoja suhteessa työntekijöiden vaatimattomaan palkkaan. A:n valimon työntekijöille kolme ateriaa päivässä kuukauden ajan voi maksaa 1 200 rupiaa eli kolmanneksen palkasta, kertoo paperiton työntekijä valimon ulkopuolella.²⁵

TIETÄMÄTTÖMYYS OIKEUKSISTA YLEISTÄ

Yksikään haastatelluista paperittomista, tilapäisistä työmiehistä ei tiennyt, että työolot ja heidän työsuhteensa ehdot ovat Intian vuoden 1948 tehdaslain piirissä. Eli he olivat tietämättömiä siitä, että työnantajien tulee huolehtia, siinä määrin kuin se on kohtuudella mahdollista, kaikkien työntekijöiden terveydestä, turvallisuudesta ja hyvinvoinnista näiden ollessa töissä tehtaassa. Työpaikka tulee tarkastaa ja pitää puhtaana, siellä tulee olla riittävä ilmastointi, riittävä ja sopiva valaistus, juomavettä sekä asianmukaiset varotoimet vaarallisia kaasuja ja höyryjä vastaan ja kaikkien täysi-ikäisten työntekijöiden tulee olla rekisteröityjä.²⁶

Intia ei kuitenkaan ole ratifoinut Kansainvälisen työjärjestön ILO:n työturvallisuutta ja työterveyttä koskevaa yleissopimusta, ja työläisten kertoman perusteella valimoissa olisikin runsaasti näiden säännösten näkyviä ja selviä rikkomuksia.

Kurkistus vartijan kopista B:n valimolle näytti paljasjalkaisia ja paidattomia työntekijöitä, jotka aivan valimon korkeiden muurien ja porttien takana keräsivät ruosteisia ja rikkiäisiä romumetallin kappaleita korkeista kasoista ja lastasivat niitä kottikärryihin. Työntekijät kertoivat haastatteluissa, ettei heille ollut annettu minkäänlaisia suojavarusteita ja ettei heidän tarvinnut käyttää työskennellessään edes kenkiä tai paitoja, ei vaikka he olisivat olleet kaatamassa sulaa rautaa muotteihin.²⁷

Kansalaisjärjestöt kuten IMSE ja FIAN ponnistelevat kertoakseen Länsi-Bengalissa sekä rekisteröimättömille että rekisteröidyille työntekijöille Intian lain ja kansainvälisten säännösten heille takaamista oikeuksista. Kehityksen pelätään kuitenkin olevan hidasta.

Valimo B:n portilta näkyvät valuihin käytettävät metallikasat.

VALIMOTKIN AHTAALLA

Omistajatkin ovat mielestään vakavien haasteiden edessä. Useimmat, etenkin pienet ja keskisuuret valimot eivät näe teollisuudenalan mahdollisuuksia pitkällä aikavälillä kovinkaan hyvinä. Katteet ovat pieniä, mikä lisää paineita pyörittää yrityksiä niin edullisesti kuin mahdollista.

Alan omistajia monella tapaa koskeva polttava kysymys kuuluu, onko Intialla paremmat mahdollisuudet solmia vapaakauppasopimus Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen kanssa, jos ala nostaa työterveys- ja turvallisuusstandardinsa Kansainvälisen työjärjestön ILO:n vaatimalle tasolle.²⁸

Jotkut valimonomistajat, erityisesti isommissa yrityksissä, ovat alkaneet uudistaa laitteistoaan. A-valimon omistajan toimistoon tehdyllä vierailulla tämä näytti kuitteja ja tilauksia uudesta induktio-uunista ja kaavauskoneesta. FinnWatchin tutkijan pyyntöön saada jäljennös kuitista ja tilauksesta vastattiin kieltävästi. Omistaja kertoi haastattelun aikana, että valimoon oli hankittu myös uusi päästöjen

valvontajärjestelmä, mutta hän ei suostunut esittämään todisteita kuitenkin tai tilauksen muodossa.

A:n valimon ulkopuolella eräs työntekijä sanoi spontaanissa ja ilman lupaa tehdyssä haastattelussa, että hän oli kuullut huhuja uuden uunin asentamisesta lähettyvillä sijaitsevaan erilliseen valimoon mutta ei ollut nähnyt uutta konetta.

Pienemmät valimot ovat kuitenkin vastahakoisempia uudistamaan valimolaitteistoaan, ja monet niistä ovat panneet lapun luukulle, koska ne eivät enää ole pysyneet kilpailussa mukana. Lyhyessä ajassa jopa 50 pientä ja keskisuurta valimoa joutui lopettamaan toimintansa Howrahissa. Gujaratin ja Maharashtran osavaltioissa sijaitsevat tehtaot pystyvät toimimaan niitä tehokkaammin samoin kuin alaa johtavat kiinalaiset valimot, Sandip Dutt sanoo.²⁹

Paikallisen valimoyhdistyksen Howrah Foundry Associationin johtajan Sandip Duttin mukaan omistajat uskovat, että kun toimintaympäristö on näin kilpailtu, vain tekniset uudistukset voivat lisätä alan tuottavuutta ja tehdä samalla työpaikoista turvallisempia.³⁰

”Hitaasti mutta varmasti tulemme siirtymään halpatyövoimaan perustuvasta toiminnasta, jossa ongelmana on hyväksikäyttö, pääomien avulla tapahtuvaan modernisointiin. Intian hallituksella on kova pyrkimys uudenaikaistaa, virtaviivaistaa ja tehostaa tuotantoa ja siirtyä arvoketjussa ylöspäin. Viennedistämisyhdistys eli EEPC India (ent. Engineering Export Promotion Council) keskustelee parhaillaan hallituksen kanssa teknologian modernisointia edistävän rahaston luomisesta”, totesi Suranjan Gupta, Intian kauppaministeriön tukeman puolivirallisen EEPC Indian yksi johtaja.³¹

VAPAAKAUPPAAN EU:N KANSSA

Intia on tavoitellut vapaakauppasopimusta EU:n kanssa tavoitteenaan päästä niskaan päälle kilpailussa Kiinan ja muiden maiden kanssa. Hallituksessa ja yksityisellä sektorilla uskotaan, että sopimus pakottaisi Intian parantamaan työoloja ja kehittämään tekniikkaa, jotta tehtaiden toiminnasta tulisi kilpailukykyisempää.

”Meidän ja EU:n välille saattaa pian syntyä vapaakauppasopimus, mutta nämä parannukset ovat välttämättömiä, jos haluamme käydä kauppaa EU:n kanssa. Meidän on parannettava työoloja ja kehitettävä tehtaiden tekniikkaa, jotta voimme toimia puhtaammin ja tehokkaammin. Uskomme, että juuri tällaisissa asioissa Euroopan unioni haluaa auttaa meitä, koska Intia on silti edelleen suhteellisen halpa vaihtoehto, ja se tekee meistä houkuttelevan eurooppalaisten yritysten silmissä. Tämä hyödyttää meitä myös siksi, että se auttaa meitä nousemaan ylöspäin arvoketjussa ja tekemään muutakin kuin vain katukansistoja”, Gupta sanoi.³²

Tämä tuntuu olevan A:n, ja ehkä myös B:n käsitys. Kun FinnWatch luetteli B:n johtajille joitakin yhtiön puutteita, he kertoivat yhtiön modernisointisuunnitelmista. Lisätietoja kysyttäessä toinen yhtiön johtajista kieltäytyi paljastamasta yksityiskohtia kutsuen niitä ”yksityiseksi tiedoksi”, josta hän ei halunnut keskustella kilpailullisista syistä. Hän sanoi myös, ettei ollut huolestunut EU:n tai ILO:n säännöksistä, koska he pitävät Suomen kanssa tehtävien kauppojen osuutta ”vähäpätöisenä”.³³

Pienten ja keskisuurten valimoiden tulevaisuus on epävarma. Ne ovat valittaneet, ettei niillä ole varaa tarvittaviin uudistuksiin eikä myöskään työolojen parantamiseen. Niiden mielestä valtion tulisi auttaa niitä luomalla erityistalousalueita.

VALIMOILLE ERITYISTALOUSALUE JA UUDISTUKSIA

Länsi-Bengalin erityistalousalueita koskevan suunnitelman mukaan vientivalimot koottaisiin yhteen Howrahissa sijaitsevalle erityistalousalueelle, ”Foundy Parkiin” eli ”valimopuistoon”. Aluetta eivät koskisi kotimaiset säädökset ja rajoitukset eikä siellä olisi puutetta infrastruktuurista. Näin halutaan vauhdittaa alueen yritysten kansainvälistä kilpailukykyä. Valimoille ja muille yrityksille myönnettäi-

siin myös verovapaus. Lisäksi niiden ei tarvitsisi noudattaa työlakeja eikä muita määräyksiä, mistä syystä monet kansalaisjärjestöt ja muut tahot vastustavatkin tällaisen erityistalousalueen perustamista Howrahiin.³⁴

EEPC Indian Gupta tuntui kuitenkin olevan sitä mieltä, etteivät erityistalousalueet välttämättä ole oikea tie. Hänen mukaansa uudistusten tulee tapahtua nopeammin. Intian täytyy siirtyä vähäarvoisista hyödykkeistä – joita tuotetaan valimoissa ja valimoteollisuudessa – pienempien ja arvokkaampien tuotteiden valmistukseen, joka vaatii enemmän osaamista ja tuottaa paremman hinnan kansainvälisillä markkinoilla. Kaikki muut ratkaisut merkitsisivät taantumista.³⁵

”Tällä hetkellä teemme vain katukansistoja ja muita samankaltaisia tuotteita. Siihen ei tarvita juurikaan teknistä osaamista, koska nämä ovat yksinkertaisia juttuja. Tämän me osaamme hyvin Intiassa. Meidän täytyy kuitenkin alkaa etsiä vaihtoehtoja teknisen innovoinnin avulla, selvittää, mistä juuri nyt on huutava pula ja aloittaa sitten sellaisen tuotteen valmistus ja siirtyä ylöspäin arvoketjussa. Tällaiset innovaatiot tuovat valimoalalle riittävästi pääomaa, jolla voidaan taata puhdas ja turvallinen työympäristö, ja tämä voidaan saavuttaa intialaisessa, kansainvälisesti kilpailukykyisessä yrityksessä”, Gupta totesi.

Guptan mukaan olisi väärin väittää, ettei valimoteollisuudessa ole ongelmia. Järjestäytymättömien työntekijöiden keskuudessa voi hänestä olla ongelmia, mikä johtuu pääasiassa siitä, ettei heitä valvo mikään riippumaton järjestö – tai oikeastaan juuri mikään taho, lukuun ottamatta joitakin kansalaisjärjestöjä.³⁶

Ongelmaa pahentaa se, että monessa yrityksessä valtaosa työvoimasta on järjestäytymätöntä. ”Olemme kuitenkin (Intiassa) tietoisia lainmukaisista ja moraalisisista velvollisuuksistamme ja teemme töitä löytääksemme ratkaisun, johon sisältyisi tiukemmat säädökset ja niiden toimeenpano”, Gupta sanoi.

Hänen mukaansa Intia on uudistuksineen menossa oikeaan suuntaan, ja se johtunee pääasiassa siitä, että valimo- ja muu teollisuus on avautumassa ja kansainvälistymässä. Ongelmien korjaamiseksi ihmisten ja valvontaorganisaatioiden – lähinnä ei-valtiollisten – on tarkasteltava tilannetta kokonaisvaltaisesta näkökulmasta. Hallitus luo yleisluonteisen lainsäädännön, huolehtii sen täytäntöönpanosta ja antaa tarvittavat varat, sanoo Gupta, mutta hallitus ei kuitenkaan voi tutkia joka nurkkaa.³⁷

Hallinnon korruptoituneisuus on myös ongelma. Paikallistasolla voi olla ja usein onkin korruptiota, esimerkiksi epärehellisiä poliiseja tai tarkastajia, jotka ottavat rahaa tai lahjuksia ja katsovat sitten rikkomuksia läpi sormien.

”Tämä on osa sitä todellisuutta, jossa ihmiset Intiassa ja myös joissain muissa maissa elävät ja tekevät töitä. Siksi tarvitsemme kansalaisjärjestöjen apua”, Gupta sanoi. ■

FINNWATCH VALIMOIDEN SOSIAALISESTA VASTUUSTA

FinnWatchin saamien tietojen perusteella valimot eivät täytä SA8000-sertifikaatin edellytyksiä. Yhdelläkään valimolla ei sitä ollut.

FinnWatch on myöhemmin saanut nähdä valimo A:n antaman vakuutuksen, ettei se ole koskaan käyttänyt lapsi- eikä pakkotyövoimaa eikä se pakota ketään työhön. Yritys myös vakuuttaa työmiesten turvallisuuden ja terveyden olevan sille tärkeitä ja vakuuttaa sallivansa työntekijöiden ilmasta mielipiteensä vapaasti, uskonnosta ja kastista riippumatta. Edelleen yritys sanoo, että työmiehille maksetaan Intian lakien mukaan ilmainen terveydenhoito, vuosittainen bonus, vuosiloma ja eläkemaksut. Työaika on 8 tuntia vuorossaan, ja ylityöstä maksetaan lain mukaan. Yrityksen johdolla on ryhmä, joka valvoo työmiesten etuja.

Valimo A:n vakuutuksen alla on yrityksen toimitusjohtajan allekirjoitus ja yritysryhmän leima. Paperin alalaidassa on myös kaksi Norjan elinkeino- ja kauppaministeriön hallinnoiman Norsk akkreditering -merkinnän logoa (EMS 006 ja QUAL 007) ja Kvalitet Veritas Quality Assurance -sertifikaatti koskien laatujohtamisjärjestelmää ISO 9001.

Valimo A:n työmiehet kumminkin sanovat, etteivät elä palkallaan. Se jää työtuntimäärään nähden alle lakisääteisen minimin. A:ssa työskennellään tuota palkkaa vastaan 46 lakisääteisen työpäivän verran kuukaudessa.

Miehet myös kertoivat joutuvansa itse maksamaan lääkärikulunsa, eivätkä ole aina saaneet niitä takaisin työnantajalta. Kausityötä teetetään sesonkien mukaan.

Jos työtä tehdään seitsemänä päivänä viikossa kellon ympäri, kuten valimo A:n työmiehet kertoivat, niin SA8000-vastaavuudesta ei voida puhua. Saatujen tietojen perusteella samaa voidaan sanoa valimoista B ja D. On myös syytä epäillä, että vuokratyövoiman kohtelu poikkeaa valimoissa vakituisten kohtelusta, mikä on syrjivää.

SA8000 – SOSIAALISEN VASTUUN SERTIFIKAATTI

Lapsityövoima. Kieltää lapsityövoiman käytön (useimmissa tapauksissa alle 15-vuotiaiden). Sertifioitujen yritysten tulee myös kohdistaa varoja sellaisten lasten koulutukseen, jotka saattaisivat menettää työnsä tämän standardin seurauksena.

Pakkotyö. Työntekijöitä ei voi vaatia luovuttamaan henkilöllisyyspapereitaan tai maksamaan "takuita" työsaannin ehtona.

Yhdistymisvapaus. Suojaa työntekijöiden oikeuksia ammattiliittojen muodostamiseen ja niihin liittymiseen sekä yhteisneuvotteluihin, ilman pelkoa kostotoimenpiteistä.

Terveys ja turvallisuus. Yritysten täytyy täyttää turvallisen ja terveellisen työympäristön perusvaatimukset, mukaan lukien uomakelpoinen vesi, käymälät, soveltuvat turvavälineet ja tarpeellinen koulutus.

Syrjintä. Ei syrjintää rodun, kastin, kansallisen alkuperän, uskonnon, vammaisuuden, sukupuolen, seksuaalisen suuntautumisen, liiton jäsenyyden tai poliittisen yhdistymisen perusteella.

Kurinpäädolliset menettelyt. Kieltää työntekijöiden ruumiillisen rangaistuksen, henkisen tai fyysisen pakottamisen ja suullisen loukkaamisen.

Työaika. Turvaa enintään 48-tuntisen työviikon, vähintään yhden viikoittaisen vapaapäivän ja viikossa enintään 12 tuntia ylitöitä, joista saa lisäkorvauksen.

Korvaus. Maksettavien palkkojen täytyy täyttää kaikki lakisääteiset minimivaatimukset ja turvata perustarpeisiin riittävä toimeentulo.

Johtaminen. Määrittelee menettelytavat tehokkaan johtamisen toteuttamiseen ja SA 8000-mukaisuuden katselmoimiseen, alkaen vastuuhenkilöiden nimeämisestä aina tiedostojen ylläpitoon, huolenilmaisujen käsittelyyn ja korjaavien toimenpiteiden suorittamiseen.

Lähde: http://www.dnv.fi/sertifiointi/yrityksen_vastuu/sosiaalinen_vastuu/SA8000.asp

KATUKANSIEN ALKUPERÄ

Kaivonkansi on voinut päätyä katuun monella eri tapaa. Se on voitu valaa Suomessa ja valimo on myynyt sen kunnalle, mikä on jo hyvin harvinaista.

Niin kuin tuotanto kaikilla muillakin aloilla, niin myös valimotuotanto on tällä hetkellä edullisempaa Aasiassa kuin esimerkiksi Suomessa. Kustannussyistä hankinnat siirtyvät yhä enemmän Aasiaan ja ja siellä etenkin Intiaan ja Kiinaan. Myös Venäjän ja Valko-Venäjän alueelta tulee kansistoja.

Valimotuotannon vuositilaston (Census of World Casting Production) mukaan valimotuotannon määrä Intiassa kasvoi 136 prosenttia 2002–2007. Intia nousikin 2007 maailman kolmanneksi suurimmaksi tuottajaksi. Siellä on myös toiseksi eniten valimoita.

Taulukko. Valimotuotanto 2007^{VIII}

	(milj. tonnia)
Kiina	31,3
USA	11,8
Intia	7,8
Japani	7
Venäjä	7
Saksa	5,8
Maailma	95

Taulukko. Valimoiden lukumäärä 2007^{IX}

Kiina	26 000
Intia	4 550
USA	2130
Japani	1 702
Venäjä	1 650
Suomi	32

Suomessa valetaan nykyisin lähinnä teollisuustuotteita, ja katukansistot ovat enimmäkseen tuontitavaraa.

Huomattava osa tuonnista on peräisin Kiinasta ja Intiasta, pienempiä määriä tuodaan Puolasta. Osa EU-alueelta peräisin oleviksi merkityistä kansistoista saattaa myös olla peräisin Kiinasta ja Intiasta. Etenkin kiinalaisia kansistoja viedään ensin Valko-Venäjälle, Latviaan tai Ukrainaan työstettäväksi, sillä kiinalaisille kansistovaluille EU:lla on polkumyyntitulli. Niinpä kansistoja vaikkapa hiotaan Itä-Euroopassa ennen kuin ne lähetetään polkumyyntitullitta EU-alueelle ikään kuin ne olisi tehty jossakin näistä kolmesta maasta. Intian-valuille ei ole vastaavaa tullia.

Suomen tullitilastojen mukaan vuonna 2008 Intiasta tuotiin erilaisia valurautatavaroita 8 500 tonnia. Tuonnin arvo oli 7,5 miljoonaa euroa. Tähän sisältyy muutakin kuin kansistoja. Kiinasta tuotiin samoin luokiteltuja tuotteita 2008 kaikkiaan 1 960 tonnia, arvoltaan 1,6 miljoonaa euroa. Venäjän-tuonti oli vastaavasti 1 360 tonnia ja arvo 0,8 miljoonaa euroa.

VIII Lähde: Census of World Casting Production, <http://www.thefreelibrary.com/42nd+Census+of+World+Casting+Production--2007:+global+production+on...-a0191316060>

IX ks. edell.

Taulukko. Valurautatavaroiden tuonti Intiasta

Vuosi	Arvo, (euroa)	Määrä (tonnia)
2006	1 294 837	2 479
2007	5 351 456	7 479
2008	7 467 392	8 571

Aivan tarkkoja tuontitilastoja katukansistoista on vaikea saada. Ne sisältyvät luokkiin 73251092 ja 73251099 tullin nimikkeisiin "Tavarat, muokattavaksi soveltumatonta valurautaa (paitsi tavarat viemäri-, vesi- ja niiden kaltaisia järjestelmiä varten ja tarkastuslaatikot ja venttiilikammiot)". Tarkastuslaatikoita ja venttiilikammioita Intiasta ei ole tilastojen mukaan tuotu.

Intiassa merkittävä osa tuotantoa on keskittynyt yhteen osavaltioon, Länsi-Bengaliin ja siellä Howrahin kaupungin liepeille. Kolkataa vastapäätä, joen länsirannalla, toimii tuhansia eri kokoisia valimoita. Sinne ollaan siis perustamassa myös valimopuistoa.

VALIMOISTA YLEENSÄ

Valurautaa sulatetaan yleisimmin induktio- ja valokaariuuneissa, mutta myös perinteisesti kupoliuuneissa. Maailman valurautatuotannosta yli 60% valmistetaan kupoliuuneilla. Niistä ollaan luopumassa niiden aiheuttamien runsaiden päästöjen vuoksi. Syksyllä 2001 Suomessa oli kupoliuuneja enää neljässä valimossa. Niiden käyttö on meillä vähentynyt johtuen koksen kalliista hinnasta ja Suomen tiukoista ympäristönsuojelunäkökohdista.

Valuprosessissa sulatettu metalli kaadetaan kuljetusenkkaan ja sula metalli kuljetetaan valuosastolle. Kappaleen koosta riippuen valaminen suoritetaan joko suoraan kuljetussangoista tai metalli kaadetaan ensin pienempiin valuastioihin.

Valumuotteihin tarvittava hiekkaseos valmistetaan erikseen, uusi hiekka ja mahdolliset elvytetyt ja kiertohiekat sideaineiden ja lisäaineiden kanssa muottien valmistusta varten sekoittaen. Valurautakannen ulkopuolinen muoto saadaan muotilla joka on tehty hiekkaseoksesta valumal-
lien avulla. Valukappaleen sisäpuoliset muodot antavat keernat valmistetaan keernojen valmistuslaitoksella sekoittamalla keernahiekat ja lisäaineet keskenään. Sitten muotit kootaan valmiiksi valua varten sijoittamalla keernat muotin sisään.

Valu voidaan tehdä siellä missä muotti on koottu tai sitten muotit kuljetetaan valuosastoille. Sulan metallin jäähtyessä valokset tyhjenetään muoteista usein käsityönä kopauttelemalla muottia. Kappaleet kootaan hiekkakasasta käsin laatikkoon tai kuljetushihnalle. Muottien ja keernojen tyhjennys on valimon raskaimpia aja pölyisimpiä töitä. Valos siirtyy jäähtymisen, valukkeiden poisleikkauksen ja puhdistuksen kautta mahdollisiin jälkikäsitteilyihin ennen toimitusta asiakkaalle. Valukappaleen mahdolliseen jälkikäsitteilyyn kuuluu mm. tarvittaessa valukappaleen korjaus viimeistely hitsauksella sekä lämpökäsittely ja maalaus.

Lähde: Tuomo Tiainen: Valimotekniikan perusteet. http://www.tut.fi/units/ms/foundry/demot/val_perdemo/tiedostot/luennot

MAAHANTUOJAT

Katukansistojen valmistusmaat suuruusjärjestyksessä ovat Kiina, Yhdysvallat, Japani, Venäjä, Saksa ja Intia. Ainakin neljästä näistä tulee kansistoja Suomeen.

Kansistojen maahantuojia toimii Suomessa reilut kymmenen. Suurimpia niistä ovat Fixmart eli Torkki-yhtiöt (Torkin LVI-Tukku, Fixmart, FCI, Suomen Valurauta), Nordic Cast Sourcing, Evetec, Saint-Gobain Pipe Systems (SGPS) ja Ulefos NV.

Näistä ainakin Fixmart ja SGPS tuovat kansistovaluja Intiasta. Sen lisäksi FinnWatch on saanut tietoonsa, että myös harjavaltaisen Ulefos NV (Niemisen Valimo) on tuonut Intiasta. Huhuja muidenkin tuonnista liikkuu, mutta niitä ei ole pystytty varmentamaan. Alalla vallitsee täällä selvästi kova kilpailu, jonka laineet ovat pitkälti toista vuotta loiskineet yli FinnWatchinkin kynnyksen.

Saimme yhteystietoja Fixmartin ja SGPS:n lisäksi myös Nordic Cast Sourcingilta Kiinaan ja tarjousasiakirjoista Koneflexin toimittajan tiedot Kiinaan ja nykyään SGPS:ään kuuluvan Buslinkin katukansivalmistajalle Valko-Venäjälle. NCS:n avulla vierailu Kiinaan olisi järjestynyt.

Muut alan maahantuojat löytyvät liitteenä olevasta taulukosta.

Fixmart on kunnallistekniikan valurautatuotteita maahantuova tukkuliike ja perheyhtiö. Se ilmoittaa markkinaosuudekseen noin 30 prosenttia. Sen sivutoiminimiä ovat mm. Suomen Valurauta, Torkin LVI-tukku ja ulkomailla myös FCI, Finnish Cast Iron. Myös Torkki-yhtiöihin kuuluvat Delta-East ja Whitecat Oy:t harjoittavat metalli- ja kivinäistuotteiden tukkukauppaa. Omistajalla on ollut oma valimo, mutta yhtiö siirsi kaiken tuotannon Intiaan jo 1990-luvulla. Johtaja käy Intiassa ja tuntee valimoita ja niiden johtoa. Fixmart ulkoisti kaiken tuotannon Intiaan jo 90-luvulla.

Yritys on toimittanut kansistoja useimpiin suomalaisiin kaupunkiin, lukee nettisivuilla. Sen maahantuomia kansistoja käyttävät muun muassa Helsinki, Vaasa, Turku ja Jyväskylä.

Toimitusjohtaja antoi FinnWatchille valimoidensa yhteystiedot Intiaan ja otti itsekkin sinne yhteyttä valimoihin kertoen FinnWatchin hankkeesta. Huolimatta yhteistyöstä ja siitä, että yritys on julkisen sektorin tavarantoimittaja, yritys halusi kieltää FinnWatchilta nimensä käytön ja kaiken sitä koskevan tiedon julkistamisen. Yrityksellä on kumminkin julkiset nettisivutkin.

SGPS-yhtiö on perustettu 1997 ja sen pääkonttori on Ranskassa. Saint-Gobain Pipe Systems on rakennusalan johtavia valmistajia ja markkinoijia Euroopassa. Se kuuluu Saint-Gobain-monialakonserniin, jolla on yli 1 200 yhtiötä 48 maassa ympäri maailmaa. Saint-Gobain on perustettu jo 1667 ja sen nykyinen liikevaihto on 32 miljardia euroa.

Suomessa SGPS:llä on vesihuoltoala ja LVI. Suomalainen JOT Aqua liittyi SGPS:ään 1999. Myöhemmin SGPS on ostanut Suomessa myös Buslinkin katukansistoalan. Saint-Gobainilla on valimoita EU:ssa, Kiinassa ja Brasiliassa. Eniten sille valmistetaan kansistoja Itä-Euroopan maissa ja kolmanneksi eniten Intiassa. Yritys pyrkii ostamaan suoraan valmistajalta.

Fixmartin kansi.

SGPS antoi FinnWatchille alihankkijoidensa nimet.

Kommentissaan FinnWatchille SGPS kertoo pyytävänsä valimoilta kirjalliset lausunnot sosiaalisesta vastuusta. Yritys ”ryhtyy ilmeisesti” vaatimaan muutoksia valimokäytäntöihin vuokratyövoiman osalta.

Ulefos NV (Niemisen Valimo): Ulefos NV toimittaa pyöreät kansistot paikallisesti, neliskanttiset ja suorakulmaiset kannet ja kehykset tulevat Norincolta. Yhteistyösopimus solmittiin 2007. Niemisen valimon/Ulefosin nettisivujen mukaan Norinco on suurimpia maailmanlaajuisesti toimivia kansistovalimoyrityksiä. Ulefosilla on yksi valimo, Niemisen valimo, Suomessa ja yksi Norjassa. Norjalaisen yrityksen omistaa Cappelen Holding As.

Ulefosin sivujen mukaan se on pohjoismainen markkinajohtaja valurautaisten kansistojen osalta. Suomen markkinaosuus on noin 40 prosenttia. Ulefos NV eli entinen Niemisen valimo ei enää tee itse kaikkia kansistoja Harjavallassa tai Norjan-valimossaan. Se myös tuo valuja Intiasta ja Kiinasta. ”Epäsäännöllisissä alihankintatapauksissa” valmistajan työn laatu ja eettinen laatu käydään itse tarkistamassa paikan päällä. SA8000:n mukaisesti lapsityövoimaa ei saa ilmetä, pääkonttorista Norjasta todetaan.^X

Ranskalaisen yhteistyökumppaninsa Norincon kautta Ulefosilla on yhteys Norincon kiinalaiseen valimoon Wuxissa. Valimo sijaitsee erityistalousalueella. Norinco on maailman suurimpia kaivonkansivalmistajia. Sillä on maailmanlaajuinen myyntiverkosto ja tytäryhtiöitä muun muassa Brasiliassa, Singaporessa ja Wuxissa Kiinassa.^{XI}

FinnWatchin tietojen mukaan tähän selvitykseen sisältyvästä valimo B:stä tuli Ulefos NV:llekin Suomeen syyskuussa 2008 yksi kuorma, noin 18 tonnia valutuotteita. Ulefosin edustajan mukaan kyse oli ensin ”testikappaleista”, mutta kun kun tarkensimme, että tarkoitamme tonnimääräistä erää, meille kerrottiin kyseessä olevan Ruotsiin ja Tanskaan aiottu kansistoerä.

Suomessa toimii myös ostajayrityksiä, jotka valmistavat muovisia kaivopaketteja. Niihin ne lisäävät itse tai muiden maahantuomat valetut kansisto-osat ja myyvät pakettinsa suoraan kunnille tai maanrakennusyrityksille ja muille urakoitsijoille. -Nämä yritykset ovat liitteissä omana taulukkonaan.

Kunnissa sanotaan, että vastuu työoloista jne. on tavaran toimittajalla, siis aivan kuten laadustakin. Miten ne sitten asiaa käsittelevät?

Niemisen valimon kansi.

X Markkinointijohtaja Øyvind Elseth, Ulefos NV, Norja. Puhelinhaastattelu/Eeva Simola 8.9.2008
XI <http://www.norlong.com/english/company.asp>

KUNNAT OSTAJINA

Valimotuotteiden toimitussopimukset vaihtelevat vuodesta muutamaaan, ja kansistoja välittävien yritysten käyttämät tuottajat ja tuottajamaatkin voivat vaihdella nopeasti saatavuuden ja hinnan mukaan.

FinnWatchin katukansistojen hankinnasta keräämän tiedon perusteella hinta kuitenkin painaa toimittajia valittaessa yhä eniten, laatu toiseksi eniten. Eettisyyttä koskevien ehtojen asettaminen ei kumminkaan ole pienemmillekään kunnille enää täysin vierasta.

FinnWatchin kyselyjen mukaan valmistajan sosiaalinen ja ympäristövastuu sekä valmistusolot painavat kuntien valinnoissa kumpikin yhtä vähän, vaikka poikkeuksiakin tästä on. Joskus on sanottu riittävän tavarantoimittajan pelkkä vakuutus siitä, että valmistajayrityksessä ympäristö- ja sosiaaliasiat ovat ”kunnossa”.

– Tarkistaako kukaan, mitä tavarantoimittaja tällä tarkoittaa? Jääkö se FinnWatchin kaltaisten tahojen harteille?

Erityisalojen hankintalaki määrää, että tavarantoimittajat on valittava tarjouskilpailujen perusteella, kun kauppasumma ylittää 422 000 euroa. Määräys perustuu vastaavaan direktiiviin. Kun veronmaksajien rahoilla ostetaan, toimittajaa valittaessa on käytettävä tiettyjä valintaperusteita, joista keskeisenä on kokonaistaloudellisuus. Osana kokonaistaloudellisuuden edullisuuden määrittelyä hankinnoissa on mahdollista edellyttää tavarantoimittajalta tavarantoimittajan lujuus- ym. laatukriteerien täyttämisen lisäksi myös sosiaalisia- ja ympäristökriteereitä.

Hyvin usein sosiaali- ja ympäristökriteerien tulkitaan suppeasti koskevan vain ns. sosiaalisia yrityksiä tai ympäristömerkityn tuotteen valintaa. Ei olisi mahdotonta asettaa kriteereitä myös sille, miten ja millaisissa työoloissa tuotteet on valmistettu.

Eräistä muista EU-maista on myös useita esimerkkejä eettisten kriteereiden asettamisesta julkisille hankinnoille. Löytyy niitä lähempääkin:

HELSINKI KYSYY TUOTANTO-OLOJA JA VIITTAA FINNWATCHIN TYÖHÖN

Esimerkki tuotanto-oloille asetetuista ehdoista löytyy Helsingistä. Syksyllä 2008 Helsingin Vesi sisällytti katukansistojen toimitusta koskevaan tarjouspyyntöön vaatimuksen todistuksesta (liite 4B Selvityskohta 5.), ”että EU-alueen ulkopuolella olevissa tuotantolaitoksissa toiminta on sosiaalisesti vastuullista (mm. ei lapsityövoimaa, ei pakkotyötä, terveys- ja turvallisuusasiat kunnossa, noudatetaan työaikoja ja palkkausta)”.

Helsingin kaupunginvaltuusto hyväksyi sitä ennen pöytäkirjan eettisistä hankinnoista. Tämä kaikki tapahtui FinnWatchin kahden julkisia hankintoja koskevan raportin julkistuksen jälkeen. FinnWatchin katukivien hankintaa koskevaa Pölyä ja pakerrusta -raporttia tehtiin yhteistyössä mm. Helsingin rakennusviraston, Jyväskylän, Turun ja Rakennusliiton kanssa. Liitto ja Helsingin kaupunki järjestivät myös hankintaklinikan. Sen loppuraportissa helmikuulta 2009 kehoitetaan kaikkia tarjoajia tutustumaan etukäteen FinnWatchin Pölyä ja pakerrusta -katukiviraporttiin.

Vaikka Helsingin Vesi edellyttää tätä nykyä kansien hankinnassaan lapsityövoiman kieltoa, työehtosopimuksia ja työaikojen rajoituksia jne., niin vasta syksyllä 2008 se ryhtyi vaatimaan näistä todistusta tarjousasiakirjojen liitteeksi. Siihen asti, ainakin tietyissä tapauksissa, tarjoajan toteutus oli riittänyt. Helsingin Vesi hankkii muut kansistot paitsi kanteet kaapeliputkille, jotka hankkii Energialaitos. Suurimman osan kansistoista Helsinki on jo kauan hankkinut Fixmartilta, joka on Suomen valurauta Oy eli Torkki-yhtiöt. Kansistojen alkuperämaa on Intia. Torkin 15 vuoden kokemus Intian-kaupasta on painanut valinnassa.

Torkin intialaisten kumppanivalimoiden työolot ovat kuulemma tiedossa Helsingin Vesi Oy:ssä ra-

porttien muodossa, mutta niitä Helsingin Vesi ei halua näyttää FinnWatchille eikä muillekaan, koska niissä on yritysnimiä eli liikesalaisuuksia.

KUNNAT JA HINNAT, EETTISYYSKRITEERI ORAALLA

FinnWatch kysyi katukansistojen hankinnasta ja hankintojen ehdoista kaikkiaan 14 kaupungilta. Hinta oli useille kunnille kaikkein määräävin kriteeri, seuraaviksi keskeisimpiä olivat laatu ja toimitusvarmuus. Kriteerien painoarvot ovat myös kuntaostajien päätettävissä.

Joissakin kunnissa ehdottomiin edellytyksiin kuuluu, ettei hankittavan tuotteen valmistava yritys käytä lapsityövoimaa.

Eettisyys laajemmin voisi olla Tampereella yksi kansistotoimittajan valintakriteeri, mutta siellä eikä vain siellä on toistaiseksi epäselvää, miten eettisyyskriteeriä käytännössä toteutettaisiin hankinnoissa. Eettisyyden todentamista pidetään myös vaikeana. Todisteet olisi vaadittava, sana ei riittäisi. Lisätieto on selvästi tarpeen. Laatusuhteet, toimitusvarmuus ja tavarantoimittajan referenssit ovat ratkaisseet, keneltä hankitaan.

Asiaa on ajateltu myös Lahdessa, mutta eettisten normien vaatimista pidetään kyseenalaisena hankintalain kannalta, kun sellaisia normeja ei ole olemassa. Tarjouspyyntöihin kirjataan edellytys, että ”YK:n velvoitteet on asianmukaisesti hoidettu”. Eettisyys voidaan osoittaa muutenkin kuin sertifikaatein.

Kuopiossa sertifikaateista vaaditaan kirjalliset dokumentit, ja ainakin laatusertifikaattia kysytään. Kirjallinen dokumentaatio laatu- ja ympäristösertifikaateista edellytetään myös Porissa silloin, kun hankintakriteereinä on muitakin kuin hinta.

Rovaniemellä valurautakansistojen toimittajalta edellytetään yleisesti, että ympäristönsuojeluun ja työoikeuksiin liittyvät toimenpiteet on otettu huomioon. Yhteensopivuus kansistojen osissa on kumminkin keskeistä.

Vaasassa kansistojen alkuperämaat eivät ole tiedossa, toisin kuin Kuopiossa ja Savon seudun 20 kunnan hankintarenkaalla. Vaasan hankintakeskuksessa kansistojen alkuperä ja tuotanto-olot kumminkin kiinnostavat. Tietoa työoikeuksista ja niiden toteutumisesta valmistuksessa on Vaasassa vaadittu vain palvelujen hankinnassa, koska siitä on säädetty laissa. Relevanteilta osin pyydetään selvitystä laatusertifikaatista ja ympäristöohjelmista.

Niissäkin kaupungeissa, joissa tilataan vanhasta muistista tai luotetaan kaivopaketit toimittaviin tukkuihin, on ainakin henkilötasolla kiinnostusta kriteerien kehittämiseen.

Sosiaalisia ja eettisiä ehtoja voi kirjata ja kirjataankin jo tarjouspyyntöihin, mutta käsitys niistä vaihtelee ja horjuu. Entä miten ehtoja valvotaan? Kansiston tarjoaja on pantu vastuuseen alihankkijoidensa eettisyydestä ja todistamaan tämän kirjallisesti, haluamallaan tavalla. Halutessaan tiedon voi vaatia salaiseksi.

Eettisyyttä koskevien tietojen varmistus tulee tällä periaatteella vaikeaksi. Eettisyyteen kuuluu myös avoimuus, jota odottaisi sekä yrityksiltä että kunnilta. Pitkän päälle toimintatapojen kirjavuus ja eettisyystietojen salailu eivät voi olla kenenkään etu.

LOPUKSI

Suomessa valimoalan keskipalkka – tunnissa – on noin 15,8 euroa. Alalla on täällä aika monenkirjavaa henkilöstöä, eikä kaikilla ei ole täälläkään valurin koulutusta tehtävään. Valimoala on todella raskas, ja eläkkeelle jäädään usein ennen 63–68 ikävuotta. Tuki- ja liikuntaelinsairaudet ovat merkittävimpiä syitä, samoin ilman epäpuhtauksista aiheutuvat hengityselinsairaudet ovat keskeinen sairaseläkkeelle jäännin syy.^{XII} Suomessa on kumminkin sosiaali- ja eläketurva.

FinnWatchin haastattelemat intialaiset työmiehet saavat alle kaksi euroa päivässä. Kun työmies tekee Intiassa seitsemän 12-tuntista päivää, hän saa niistä yhteensä vähemmän palkkaa kuin suomalainen kollegansa tunnissa. Tämä työmies kulutetaan helposti loppuun kolmessa kuukaudessa.

Intialaisten kansistojen sanotaan yleisesti maksavan kolmanneksen-puolet teollisuusmaissa tehdystä. Todellisen hinnan tuntuvat maksavan raskaimmat ja vaarallisimmat työt valimoissa tekevät kausityöläiset.

Erään suomalaisen yrittäjän mielestä ”intialaiselle riittää euro tai 50 senttiä päivässä elämiseen, ruokaan, asuntoon, juomaan, vaatteisiin”. – Toivottavasti hän ei ole tosissaan.

Intian talouskasvusta huolimatta neljännes väestöstä elää köyhyydessä. Köyhiä on noin 300 miljoonaa, ja 70 prosenttia heistä asuu maaseudulla. Vähemmistöjen ja maattomien syrjäytynyttä asemaa ei ole pystytty ratkaisemaan. Heitä häädetään maalta, kun tilaa tarvitaan kaivoksille, kaupunkien infrastruktuurille, teollisuushankkeille.^{XIII}

Kansallinen maaseudun työllisyystakuu koskee kylien köyhiä ja alityöllistettyä väestöä. Kotitalouksien aikuisjäsenillä on oikeus hakeutua kodin ulkopuoliseen työhön yhteensä 100 päiväksi vuodessa. Tulonlisäys tai köyhyysrajan ylittäminen ja perustarpeiden tyydytys eivät silti käy käsi kädessä. Minimipalkat saattavat olla siihen aivan liian alhaiset ja vuokratyöfirmojen ehdot näyttävät ylläpitävän köyhyyttä ja ahdinkoa. Kun enemmistö väestöstä työskentelee epävirallisella sektorilla, voi olla vaikea tai mahdoton puuttua sen epäkohtiin ilman yleisempää tietoisuuden kasvattamista ja keskustelua.

FinnWatchin raportti on osa tätä ponnistelua eikä kannustusta boikottiin tai protektionismiin.

Ja aivan loppuksi: Kiitos yrityksille, kunnille ja muille tahoille yhteistyöstä!

XII Tutkija Veli-Matti Kauppinen, Metalliliitto

XIII Amnestyyn vuosiraportti 2008.

VIITTEET

- 1 Kommentin antoi Suranjan Gupta, Intian kauppaministeriön tukeman puolivirallisen, alan vienninedistämiseen keskittyvän Export Indian eli entisen Engineering Export Promotion Councilin johtaja, 13.11.2008 toimistossaan antamassaan haastattelussa Länsi-Bengalin Kolkatassa.
- 2 Tiedot antoi Ujjaini Halim, FIAN-järjestön Länsi-Bengalin johtaja. FIAN on kansalaisjärjestö, joka valvoo Howrahin valimoiden työntekijöiden oloja ja tarjoaa heille apua. Halim on myös toinen omaehtoista työllistymistä ja tietoisuutta työhdoista edistävän Institute for Motivating Self-Employmentin (IMSE) johtajista. Häntä haastateltiin 11.11.2008.
- 3 Analyysi ja tiedot saatiin valimo B:n yhden johtajan ja Sandip Duttin eli paikallisen valimoyhdistyksen Howrah Foundry Associationin pääjohtajan kanssa 12.11.2008 tehdyistä haastatteluista. Tietoa saatiin myös Suranjan Guptalta 13.11.2008.
- 4 Analyysi saatiin IMSE:n Ujjaini Halimilta tämän toisessa haastattelussa 14.11.2008.
- 5 Tämän kappaleen tiedot antoi Ujjaini Halim, ja ne vahvistettiin haastattelemalla työntekijöitä Howrahissa valimoissa A, B ja D valimoissa 11.–16.11.2008.
- 6 Tiedot antoi Ujjaini Halim 11.11.2008.
- 7 Tiedot saatiin paperittomilta työntekijöiltä 10.11.2008.
- 8 Tiedot saatiin valimo B:n johtajan haastattelusta 12.11.2008.
- 9 Tiedot palkan suuruudesta ja asumisesta saatiin valimo B:n kuuden työntekijän haastatteluista heidän asunollessaan lounastauon aikana 20.11.2008.
- 10 Analyysi saatiin Coen Kompierin haastattelusta Intian New Delhissä 5.12.2008. Kompier on Kansainvälisen työjärjestön ILO:n kansainvälisten työnormien vanhempi asiantuntija. Intia ei kuitenkaan ole ratifoinut ILO:n tärkeimpiä työterveyttä ja -turvallisuutta koskevia sopimuksia.
- 11 Johtajan kommentti 12.11.2008 tehdyn haastattelun aikana.
- 12 Haastattelu Ujjaini Halimin (14.11.2008) ja Suranjan Guptan (13.11.2008) kanssa.
- 13 Haastattelu valimo B:n ulkopuolella 11.11.2008.
- 14 Tiedot saatiin haastatteluista Ujjaini Halimin (11.11.2008) ja Suranjan Guptan (13.11.2008) kanssa.
- 15 Tiedot saatiin haastattelusta Ujjaini Halimin kanssa 11.11.2008.
- 16 Tiedot saatiin 14.11.2008 tehdyistä haastatteluista valimo D:n työntekijöiden kanssa. Toinen kertoi vain etunimensä, koska pelkäsi työnantajansa kostotoimia.
- 17 Tiedot saatiin 21.11.2008 tehdyistä haastatteluista valimo D:n työntekijöiden kanssa.
- 18 Valimo D:n työntekijän haastattelu 15.11.2008.
- 19 Haastattelu tohtori P.K. Gangapadhyayn kanssa 21.11.2008.
- 20 Haastattelu tohtori P.K. Gangapadhyayn kanssa 21.11.2008.
- 21 Haastattelu lääkäri M.N. Adhikarin kanssa 15.11.2008. Lääkäri näkee ja hoitaa työntekijöitä säännöllisesti IMSE:n pyörittämällä kiertävällä terveystasemalla.
- 22 Haastattelut työntekijöiden kanssa valimoiden A, B ja D ulkopuolella.
- 23 Haastattelu valimo D:n vakituisen työntekijän kanssa, joka sanoi vain etunimensä, koska pelkäsi työnantajansa kostotoimia. Haastattelu tehtiin 20.11.2008.
- 24 Haastattelu valimo B:n ulkopuolella 20.11.2008.
- 25 Haastattelu valimo A:n ulkopuolella 13.11.2008.
- 26 Tiedot saatiin ILO:n edustajalta Coen Kompierilta New Delhissä sekä osoitteesta http://labour.delhigovt.nic.in/act/html_ifa/page3.html
- 27 Tiedot vahvistettiin haastattelussa valimo B:n työntekijöiden kanssa 13.11.
- 28 Haastattelu Suranjan Guptan kanssa, joka on Intian kauppaministeriön tukeman puolivirallisen, alan vienninedistämiseen keskittyvän Engineering Export Promotion Councilin johtaja, 13.11.2008.

- 29 Tiedot ja analyysi saatiin haastattelusta Howrah Foundry Associationin pääjohtajan Sandip Duttin kanssa 12.11.2008. Tietoa saatiin myös Suranjan Guptalta 13.11.2008.
- 30 Haastattelu Howrah Foundry Associationin pääjohtajan Sandip Duttin kanssa 12.11.2008.
- 31 Haastattelu Suranjan Guptan kanssa 13.11.2008 Engineering Export Promotion Councilin tiloissa.
- 32 Haastattelu Suranjan Guptan kanssa 13.11.2008 Engineering Export Promotion Councilin tiloissa.
- 33 Kommentit antoi toinen valimo B:n johtajista, 12.11.2008.
- 34 Lisätietoja Länsi-Bengalin hallinnon internet-sivuilta: [http://nmcc-vikas.gov.in/PolicyGovernance/PoliciesLink/West%20Bengal%20-%20Special%20Economic%20Zone%20\(SEZ\)%20Policy.pdf](http://nmcc-vikas.gov.in/PolicyGovernance/PoliciesLink/West%20Bengal%20-%20Special%20Economic%20Zone%20(SEZ)%20Policy.pdf)
- 35 Haastattelu Suranjan Guptan kanssa 13.11.2008 Engineering Export Promotion Councilin tiloissa.
- 36 Haastattelu tohtori Ujjaini Halimin, yhden IMSE:n johtajista, kanssa 11.11.2008.
- 37 Suranjan Guptan 13.11.2008 Engineering Export Promotion Councilin tiloissa ilmaisema näkemys.

LÄHTEET

<p>Census of World Casting Production,
 http://thefreelibrary.com/
 Coen Kompier, ILO, New Delhi
 http://www.dnv.fi/sertifiointi/yrityksen_vastuu/sosiaalinen_vastuu/SA8000.asp
 http://www.nceus.gov.in/Report_Bill_July_2007.htm
 http://www.norlong.com/english/company.asp
 http://www.paycheck.in/main/officialminimumwages/west-bengal
 Länsi-Bengalin osavaltion työministeriö
 Minimum Wages in India: Issues and Concerns. Biju Varkkey ja Khushi Mehta, Indian Institute of Management, Ahmedabad.
 M. N. Adhikar, lääkäri
 New York Manhole Covers, Forged Barefoot in India. New York Times November 26, 2007. Kirj. Heather Timmons ja Adam J. Huggins
 Ostoksilla verovaroin, Julkiset hankinnat kehitysmaista ja niiden eettisyys. FinnWatch 2006.
 P. K. Gangapadhyay, tohtori
 Pölyä ja pakerrusta, Työolot Kiinasta Suomeen kiveä toimittavissa yrityksissä. FinnWatch 2007
 Sandip Dutt, Howrah Foundry Association</p> | <p>Suranjan Gupta, EEPC India
 Tuomo Tiainen. Sähköpostikirjeenvaihto.
 Ujjaini Halim, johtaja, IMSE ja FIAN
 Valimotekniikan perusteet. Tuomo Tiainen. Luento Tampereen teknillisessä korkeakoulussa.
 http://www.tut.fi/units/ms/foundry/demot/val_perdemo/tiedostot/luennot
 Veli-Matti Kauppinen, tutkija, Metalliliitto
 Vuosiraportti. Amnesty International 2008.</p> |
|---|---|

LIITTEET

Taulukko. Katukansistojen maahantuojayrityksiä

YRITYS	Esim. mille kaupungeille tarjonnut/toimitanut kansia	Mistä maista ostaa kansistoja	Liikevaihto (milj. €) ja henkilöstö 2007 (henk.)	Miltä raportin yrityksiltä (A, B, C, D) Intiasta ostanut	Antoiko valimon yhteystiedot
ACO Nordic Oy	"kunnat ja kaupungit kasvava asiakasryhmä"	omat valimot Saksassa ja Italiassa	3,269 milj.€ (2007), 5 hlöä	-	-
Buslink Oy – myynyt katukansialan SGPS:lle	Helsinki	Intia, Valko-Venäjä, Viro, Latvia, Ukraina	-	-	Valko-Venäjän yhteystiedot tarjousasia-kirjoista
Evetec Oy	Oulu	Kiina, ehkä Intia	LV 0,913 milj.€, 2 hlöä	-	-
Fixmart Oy (Suomen Valurauta, Finnish Cast Iron, Torkki Yhtiöt), Torkin LVI-Tukku	Useimmat Suomen kunnat; Tukholma, Moskova sekä urakoitsijat, jälleenyymyjät, tuotteiden valmistajat ja tehtaot	Intia, Kiina	Fixmart liikevaihto 2007 2,375 milj. €, henkilöstö 3	A, D	Antoi yhteystiedot
Jupalco	Helsinki, Espoo	pääasiassa EU-maista, myös Suomesta;	LV 1,001 milj.€, hlöstö 4	-	-
Koneflex	Helsinki	Kiina	-	-	Yhteystiedot tarjousasiakirjoista
Nordic Cast Sourcing NCS	- (myy kaivonvalmistajille ja tukuille)	Brasilia, Intia, Kiina, Venäjä, Vietnam; Eurooppa	Liikevaihto 1,45 milj. €, 3 henk.	-	Antoi kiinalaisen valimon yhteystiedot. Vierailu olisi järjestynyt .
Saint-Gobain Pipe Systems Oy, SGPS - ks. Buslink	Helsinki, Lahti, Kauniainen	Intia, Itä-Eurooppa; omat valimot Ranskassa, Brasiliassa ja Kiinassa	LV 14,001 milj.€ (2007), 34 henk	B, C	Antoi yhteystiedot.
Ulefos NV (ent. Niemisen valimo)	Helsinki, Jyväskylä, Lahti, Kauniainen	Intia, Kiina, Norja, oma NV:n valimo Suomessa	LV 9,168 milj.€ (2007), 57 hlöä	B	-
Valura Oy - osa brittiläistä New World Holdings LTD:tä	pääkaupunki-seudun kunnat	Venäjä yli 1/2	LV 1,021 milj.€, 3 hlöä	-	-

Taulukko. Ostajayrityksiä, joista osa valmistaa kaivopaketteja (käyttäen muiden tuomia kansia)

YRITYS, liikevaihto ja henkilöstö 2007	KENELTÄ OSTAA	MYY kunnille	MYY yrityksille
EP Snetec	KWH Pipe	-	-
Kesko LVI	-	Kauniainen	-
LVI Dahl LV 279 milj.€, 441 henk.	kahdelta maahantuojalta (mahd. Intiasta)	-	Antoi maahantuojiin tiedot, muttei julkisiksi.
KWH-Pipe Suomi Oy LV 282 milj.€ 1 436 henk.	?	Esim. Hyvinkää, Vantaa, Helsinki, Joensuu, Oulu	Maanrakennusyrityksille
Onninen Oy LV 1 718,5 milj.€ (2007), hlöstö 3 304	Ulefos NV, Evetec	Kaikki kunnat suoraan tai urakoitsijoiden kilpailutuksen kautta (esim. Oulu)	Maanrakennusurakoitsijoille
Pipelife Finland Oy, Propipe Oy LV 35,098 milj.€ (2007) 47 henk. (12/2006)	Saint-Gobain Pipe Systems Oy	Kaikki kunnat jossakin vaiheessa	Maanrakennusyrityksille
Talokaivo Oy LV 13,138 milj.€ 52 henk.	Valura 1/2, Nordic Cast Sourcing 1/2	Kuntia alle 10%: Raisio, Naantali, Kemi	Yksityisille urakoitsijoille
Uponor Oyj LV 1 219 milj.€ 4497 henk.	Nordic Cast Sourcing (NC Sourcing), Ulefos	Kuntia 70%, mm. koko Etelä-Suomi	Maanrakennusyrityksille

KESKEISET YRITYSKYSELYT

Fixmart/Finnish Cast Iron FCI
- Tapio Torkki, toimitusjohtaja

Jupalco
- Jukka Palmu, toimitusjohtaja

Nordic Cast Sourcing NCS
- Edward Blomstedt, varatoimitusjohtaja

Saint-Gobain Pipe Systems SGPS
- Matti Andersin, toimitusjohtaja
- Hannu Kemiläinen, myyntipäällikkö/ulkomaiset kansistot

Ulefos NV (Niemisen valimo)
- Harri Haliseva, myyntipäällikkö
- Øyvind Elseth, markkinointijohtaja, Ulefos, Norja

Valura Oy
- Dmitri Murtola, toimitusjohtaja

KUNTAKYSELYT

Helsinki
- Kalevi Manninen, hankintapäällikkö, Helsingin Vesi

Joensuu
- Jouko Tolvanen, kadunrakennuspäällikkö
- Risto Bergbacka, käyttöpäällikkö, Joensuun Vesi

Jyväskylä

- Seppo Mäkinen, hankintapäällikkö

Lahti

- Hannu Pulkkinen, hankintapäällikkö

Kauniainen

- Hannu Vornanen, vesihuoltomestari

Kemi

- Jyrki Happonen, maanrakennusinsinööri

- Pekka Sauvola, varastonhoitaja

Kuopio

- Reijo Kalstela, varikkopäällikkö

Lappeenranta

- Jyrki Mikkola, hankintapäällikkö

Pori

- Kaija-Liisa Lohivuo, hankinta-asiantuntija

Rovaniemi

- Erkki Ollila, palveluesimies

Tampere

- Jussi Tamminen, logistiikka

Turku

- Jari Suistovaara, hankinta-asiantuntija

Vaasa

- Merja Hirvonen, Hankintapalvelukeskus

Vantaa

- Esko Kovanen, tuotepäällikkö

FinnWatch on kansalais- ja ay-järjestöjen vuonna 2002 perustama verkosto, joka ylläpitää tietotoimistoa. Se tarkkailee suomalaisia ja tänne vahvasti sidoksissa olevia yrityksiä maailman takapihoilla. Silmäteriämme ovat ihmis- ja työelämän oikeudet, ympäristö ja sosiaalinen kehitys.

Yhteystietomme:
Kotkankatu 9
00510 Helsinki
puh. (09) 2280 8242
gsm 044 5744 744
info@finnwatch.org
www.finnwatch.org